

1. melléklet a 114/2013. (IV. 16.) Korm. rendelethez

Javaslat a
„[nemzeti érték megnevezése]”
[települési/tájegységi/megyei/külhoni magyarság] értéktárba történő felvételéhez

Készítette: Pál Gyuláné

..... (aláírás)

..... (település, dátum)

(P. H.)

I.

A JAVASLATTEVŐ ADATAI

1. A javaslatot benyújtó (személy/intézmény/szervezet/vállalkozás) neve: Pál Gyuláné

2. A javaslatot benyújtó személy vagy a kapcsolattartó személy adatai:

Név: Pál Gyuláné

Levelezési cím: 8441 Márkó, Petőfi u. 1.

Telefonszám: 06202084559

E-mail cím: palneerzsi@gmail.com

II.

A NEMZETI ÉRTÉK ADATAI

1. A nemzeti érték megnevezése

Christkindl Márkón

2. A nemzeti érték szakterületenkénti kategóriák szerinti besorolása

☐ agrár- és élelmiszergazdaság	☐ egészség és életmód	☐ épített környezet
☐ ipari és műszaki megoldások	☒ kulturális örökség	☐ sport
☐ természeti környezet	☐ turizmus és vendéglátás	

3. A nemzeti érték fellelhetőségének helye

Német Nemzetiségi Önkormányzat Márkó helyiségében, hagyományőrzés a község egész területén

4. Értéktár megnevezése, amelybe a nemzeti érték felvételét kezdeményezik

X települési _ tájegységi _ megyei _ külhoni magyarság

5. A nemzeti érték rövid, szöveges bemutatása, egyedi jellemzőinek és történetének leírása

A Christkindl játékot valószínűleg őseink hozták magukkal német nyelvterületről.

A környék több sváb településén különböző formában él a hagyomány. /Bánd, Herend, Városlőd, Kislőd, Úrkút, Magyarpolány/

A „christkindlizés” szokása 19 év megszakítással a mai napig fennmaradt, közben folyamatosan változott, átalakult igazodva a kor igényeihez.

Fényképek közel száz évre visszatekintve még megtalálhatók. Néhányan még ma is élnek a negyvenes évek szereplői közül, akik mesélnek az akkori szokásokról. (Szabó Gyuláné Jung Erzsébet, Stahl Anna, Drexler Györgyné Geiszt Mária) Somhegyi Mihály leírása is hiteles forrás.

A „Christkindlik” december 24-én járják a falu házait, viszik az örömhírt, Jézus születését.

Márkón a játék eredeti szereplői: Mária, József és hat angyal./Csak lányok szerepelnek/

Az angyalok száma változott és változik a mai napig is./ 2-4-6 /

Mária a bölcsővel kettős szerepet tölt be: Ő egyben a Christkindl is, megszemélyesíti a Jézuskát. Régen ő vitte be az ajándékokat, a karácsonyfát a gyermekeknek, ezért a bölcsőt egy erre kijelölt kislány vitte, aki nem volt tagja a csoportnak. /Ma már nem/

A szereplők ruházata igen díszes volt, amit az ünneplő fehér ruhák feldíszítésével értek el.
Alapmotívum: a blúzra, kötényre színes szalagokból, gyöngyökből varrt szív alak.

A szoknyákra körbevarrt széles szalagok, amit felül és alul is megtűztek.

A blúzok ujjára színes szalagokat varrtak, kötöttek.

A gyöngyökkel díszített derékcspike, vagy fodor.

Ezen túl a blúzokat, kötényeket gazdagon díszítették szalagokkal, gyöngyökkel egyéni ízlés és lehetőség szerint.

Mária: szalagokkal, gyöngyökkel szív alakban feldíszített blúzt, kötényt, szalagokkal körbetűzött szoknyát viselt, derekán gyöngyökkel díszített csipke, fején díszes csukja volt, kezében vesszőből font, selyemmel bevont virgács.

A bölcsőt szalagokkal, gyöngyökkel díszített fehér terítővel takarták, erre fektették a babát fehér ingecskében, majd csillogó színes karácsonyfa- díszekkel, fényes szalagokkal varrták körbe. Ez ma is így van.

József: Szalagokkal, gyöngyökkel szív alakban díszített inget, szalagokkal körbetűzött szoknyát viselt, derekán gyöngyökkel díszített csipke fodor, fején feldíszített katona /vasutas/ sapka, a sapkarózsa helyén angyalfejjel, kezében csengős bot, szalagokkal díszítve.

Az angyalok Mária öltözékével azonos szoknyát, blúzt, kötényt, derék fodrot viseltek, fejükön mirtusz-koszorúval /Kranzl/, jobb kezükben csengőt, bal kezükben papír rózsát tartottak. Nyakukban többsoros ezüst-színű gyöngysort (Krön) viseltek.

A felhasznált szalagok általában arany, piros, kék, rózsaszín színűek, de ettől eltérő is lehetett. / A színeknek valószínűleg jelentése volt./

Az öltözék tartozékainak elkészítése már hetekkel korábban elkezdődött. Amit lehetett kölcsönkértek, majd saját elképzelésük alapján tovább díszítettek.

Az öltöztetés órákig tartott, mire mindent felvarrtak december 24-én.

A lányok egész nap együtt voltak, együtt étkeztek, amit a szülők szerveztek meg. Együtt mentek az éjféli misére, csak azután vették le a ruhát, addig nem ülhetek le.

Általában német karácsonyi énekeket énekeltek a szüleink idejében, de a papnál, a tanítónál magyarul énekeltek, akiknek tiszteletük jeléül rozmaringos almát vittek. /A rozmaringos alma: egy szép piros almába színes masnikkal feldíszített rozmaring ágat tűztek./

Az éneket csengővel kísérték. Az ének végén Mária és József a nála lévő virgáccsal, bottal megérintette a háziakat, hogy egészségesek maradjanak.

Távozáskor a háziasszonytól adományt kaptak.

A háború, a kitelepítés megtörte a hagyományt, a kellékek tönkrementek, a lakosság összetétele megváltozott. Ismereteink szerint 1945-46-ben még a régi ruha egyszerűbb, kevésbé díszes

változatát hordták. /Erről van fénykép./ 1947-48-ban /betelepítés, kitelepítés éve/ valószínűleg nem voltak „Christkindlik.”

Alkalmazkodva a körülményekhez a lányok öltözéke ezután teljesen átalakult, csak néhány elemet tartanak meg a régeből. Ettől kezdve feldíszített magyaros ruhát viselnek ma is. 1949-50-ben már biztosan a magyaros ruhájuk volt /Szeitl Mária, Gábrriel Erzsébet, Pethő Magdolna, Vizl Teréz, Kloó Mária/. Ez az öltöztetés már nem igényelt annyi időt, hiszen mindent készen vettek fel. A folyamatos átalakulást mutatja, hogy elkezdődött a magyaros ruhák díszítése is. A mellényekre a flitterek mellé gyöngyök, a kötényekre masnik, gyöngyök kerültek. A karszalagok is visszajöttek, aminek nem csak díszítő, hanem a nagyméretű blúzok ujját felhúzó szerepe is volt. József ruhája is a régihez kezd hasonlítani, /én 1965-66-ban már ezt viseltem/ elmaradt a bordó magyaros mellény.

A hagyomány 1968-ig maradt fenn, mert nem voltak már, akik vállalták volna ezt a nem könnyű feladatot. Ez az időszak nem éppen a hagyományápolás időszaka volt.

1987-ban indítottuk újra már két csoporttal. A fellelt minták alapján a szülők megvarratták a magyaros jellegű ruhákat.

Később a Német Nemzetiségi Önkormányzat vállalta fel a szervezést, varratta meg a ruhák jelentős részét.

A folyamatos átalakulás ma is jellemző, de ma már sok hagyományos elem kimarad. /pl. mindenki otthon étkezik, az éjféli misén az első padokban ülnek és nem az oltár mellett állnak./ A lányok reggeltől estig járják a falut, déli megszakítással. Az éjféli misén az első padban ülnek, a mise végén itt is énekelnek. /Nincs helyben lakó pap, ezért itt köszöntenek./ Ma rozmaringos almát a papnak, a polgármesternek, a nemzetiségi önkormányzat elnökének, és tanító hiányában a vezető óvónőnek visznek.

A szereplők mai öltözéke:

Mária (Christkindl): piros zsinóros flitteres mellény, fehér blúz, karon szalag díszítéssel, fehér szoknya három sor szalaggal /két sor nemzeti színű között arany vagy piros szalag/, díszes kötény /piros, kék, nemzeti színű, arany, rózsaszín szalagokkal, gyöngyökkel, masnikkal/. Fején piros alapon fehér pettyes, mintás kendő /piros bécsi kendő?/ „menyecskésre” kötve. Kezében a bölcső - a régi hagyományok szerint varrva. Selyemmel bevont virgács.

József: fehér - szalaggal, gyöngyökkel díszített – inget visel, gyöngyökkel díszített derékcsipkével, szoknyája szintén fehér – három sor szalaggal /a középső ált. cikk-cakkban varrva/fején a hagyomány szerinti sapka. Kezében szalagos bot. /Az áttérés után József nem díszes inget, hanem fehér inget és bordó mellényt viselt valószínűleg 1963-ig./

Az angyalok Máriáéval azonos ruhát viselnek, fejükön gyönggyel, flitterrel, zsinórral díszített pártá. Kezükben csengő. A házaknál magyar és német karácsonyi énekeket énekeltek.

2012-ben Békefiné Szeitl Éva közreműködésével megtanultunk egy fennmaradt régi éneksort is. / Somhegyi Mihály gyűjtéséből./ Ma ezt énekelik a lányok.

A német beköszönő ének után magyar, és/vagy német karácsonyi énekeket, majd német záró éneket énekelnek. Az éneket csengővel kísérik. A dalok szerint nyolc szereplője volt a játéknak, ma a szereplők száma 4-6 fő.

Az egyik angyal köszönti a háziakat /Dicsértessék a Jézus Krisztus!/majd megkérdezi szabad-e a Jézuskát köszönteni? Igenlő válasz esetén az angyalok és József bejönnek, Mária az ajtónál marad és az énekben elhangzó hívásra jön be, leteszi a bölcst az asztalra.

Az énekek végén ma is „botozzák” a háziakat, miközben jókívánságokat mondanak. /Bor, búza, békesség, angyali kegyesség, maradjon e háznál minden jó egészség. Kegyelemmel teljes Szent karácsonyi ünnepeket kívánunk az egész családnak. (Emilia nénitől a korábbi hárskúti kántortól származik a köszöntés)/.

Ma már egyre nehezebb a lányokat megtalálni, felkészíteni, mivel a családból nem hozzák magukkal sem a népszokás, sem az énekek ismeretét. A Német Nemzetiségi Önkormányzat felvállalta a hagyományápolást remélve a folytonosság fenntartását.

A ruhák megvarratásával, a kellékek beszerzésével, önkéntes segítők bevonásával mindent megtesznek, hogy ez a szép hagyomány fennmaradjon, emelve az ünnep fényét az ezt igénylő családoknál. A régi önszerveződés már nem működik. A szereplőket felkutatni, a dalokat betanítani, a ruhákat, eszközöket karbantartani több hónapos felkészülést igényel. A szereplőknek a nyelvi nehézségek és kemény munka ellenére is maradandó élményt nyújt.

2015-ben ügyes asszonykezek a Nemzetiségi Önkormányzat felkérésére és támogatásával elkészítették a Christkindl babákat a negyvenes évek elejének öltözéke alapján /Mária, József és két angyal/ megörökítés, bemutatási céllal. Ez a felbecsülhetetlen érték a Nemzetiségi Önkormányzat tulajdonát képezi.

A hagyomány fennmaradása, az utókor számára történő megőrzése szempontjából fontosnak tartom, hogy ez a népszokás a helyi értéktárba kerüljön felvételre.

6. Indoklás az értéktárba történő felvétel mellett

Az 1741-től idetelepített németetek karácsonyi hagyománya, ami kisebb megszakítással, átalakulásokkal a mai napig fennmaradt.

Az értéktárba való felvétel biztosíthatja, hogy a hagyomány /népszokás/ fennmaradjon, ápolható, bemutatható legyen.

7. A nemzeti értékkel kapcsolatos információt megjelenítő források listája (bibliográfia, honlapok, multimédiás források)

Márkó Néphagyományai 108-115.oldal.

Somhegyi /Heizer/ Mihály: Márkó néprajza

Elődeink öröksége – Márkó képekben 170.o. – 175. o.

8. A nemzeti érték hivatalos weboldalának címe:

III.

MELLÉKLETEK

1. Az értéktárba felvételre javasolt nemzeti érték fényképe vagy audiovizuális dokumentációja

- 10 db fénykép
- Énekkották szövegekkel az énekelt dalokról
- 1 db videofelvétel

2. A Htv. 1. § (1) bekezdés j) pontjának való megfelelést valószínűsítő dokumentumok, támogató és ajánló levelek:

Dr. Pilipkó Erzsébet, a veszprémi Laczkó Dezső Múzeum etnográfus főmuzeológusának szakmai ajánlása

3. A javaslatához csatolt saját készítésű fényképek és filmek felhasználására vonatkozó hozzájáruló nyilatkozat

A Német Nemzetiségi Önkormányzat Márkó hozzájáruló nyilatkozata az általuk rendelkezésre bocsátott képek felhasználhatóságáról.